

Bistånd, institutioner och ekonomisk politik*

Trots en relativt lång erfarenhet av bistånd till u-länderna är vi fortsatt mycket osäkra på biståndets samlade effekt. Mycket av den traditionella utvärderingen av bistånd har fokuserat på att studera effekten av enskilda projekt. Evald Nalin menar i denna artikel att man i högre utsträckning bör analysera effekterna av bistånd på utformningen av mottagarländernas ekonomiska politik och på hur deras institutioner påverkas. Författaren drar slutsatsen att biståndet generellt sett inte lett till mer utvecklingsbefrämjande ekonomisk politik eller institutioner i mottagarländerna.

Inledning

Det officiella biståndet från de rika länderna till de fattiga omfattar idag drygt 60 miljarder dollar per år (enligt OECDs definition).¹ Trots de stora summorna och trots att vi har 30 till 40 års erfarenhet av bistånd vet vi fortsatt relativt lite om biståndets samlade effekt på mottagarländerna. Den vanligaste formen för utvärdering av bistånd är analys av enskilda biståndsprojekt. Med någorlunda rimlig säkerhet går det därför att säga något om hur enskilda projekt utfallit men vi vet betydligt mindre om hur biståndet kan ha påverkat utformningen av den ekonomiska politiken samt i vilken utsträckning det kan ha påverkat institutionerna i mottagarländerna.

Även om sk projektbistånd förblir en mycket viktig komponent i biståndet har givare under senare år lagt allt större vikt

vid att diskutera och påverka den ekonomiska politikens utformning i mottagarländerna. Resultat från den forskningsinriktning som ofta benämns den nya institutionella ekonomin pekar emellertid på behovet av att gå längre: institutionernas utformning i mottagarländerna måste påverkas om biståndet skall ge bestående positiva effekter. Denna artikel diskuterar biståndspolitiken mot bakgrund av senare års rön om bl a institutionernas roll för ekonomisk tillväxt. Den behandlar därvid bl a i vilken utsträckning biståndsgivare bör och kan påverka den institutionella utvecklingen i mottagarländerna.

* Artikelns bygger på ett föredrag författaren höll vid ett seminarium om sambandet mellan institutioner och ekonomisk tillväxt i Tredje världen som hölls på Utrikesdepartementet den 21 december 1993. Författaren tackar SAREC för finansiellt stöd, Fredrik Svedang för värdefulla kommentarer samt Rasha Torsensson för värdefull hjälp med det empiriska materialet. Författaren ansvarar ensam för artikelns innehåll.

¹ Det svenska biståndet för budgetåret 1994/95 ligger nära 13,5 miljarder kronor.

Fil dr C EVALD NALIN är verksam vid Sveriges permanenta delegation vid OECD i Paris. Han är också knuten till Nationalekonomiska institutionen vid Lunds universitet. Hans forskning har varit inriktad på u-landsproblem.

Bistånd och ekonomisk tillväxt

Det ekonometriska sambandet mellan bistånd och mottagarländernas ekonomiska tillväxt är svagt; beroende på vald tidsperiod och urval länder kan sambandet vara positivt eller negativt. Flera studier pekar på ett *negativt* samband mellan bistånd och sparande. Landaus resultat [1986] antyder exempelvis att bistånd reducerar privata investeringar, leder till ökade offentliga utgifter samt to m till högre skatter och budgetunderskott. Paul Mosley [1987] genomför en rad olika skattningar som inte ger något entydigt resultat och Världsbanken konstaterade för några år sedan att det är svårt att finna ett samband mellan bistånd och minskad fattigdom (World Bank [1990, s 128]).

Som Bigsten [1988] påpekar kan det synas paradoxalt att det inte går att finna en positiv effekt på den ekonomiska tillväxten av bistånd då utvärdering av individuella projekt oftast visar att dessa uppnått hög avkastning. En tolkning är att det finns omallokeringsmöjligheter i den offentliga sektorn och att biståndet används för de bästa projekten, de som ändå skulle genomförts. En annan förklaring, som jag skall diskutera närmare nedan, är att biståndet trots att det adderar till resurserna i samhället får negativa effekter på samhällsekonomin då det möjliggör en mindre utvecklingsfrämjande ekonomisk politik än eljest. Biståndet kanske to m, som en del bedömare påstår, bidrar till att bryta ned institutioner.

Felriktat bistånd

Biståndets fokus var länge helt inställt på resursöverföringar, vilket reflekterade det samtida tänkandet hos bla utvecklingsekonomer. Enligt den gängse synen var det avgörande för självbärande tillväxt att man ökade u-ländernas kapitalstock: "...utvecklingsproblematiken handlar om brist på resurser, speciellt brist på kapital, snarare än om ineffektivt

utnyttjande av resurser" (Meier & Baldwin [1957]). Sedermera lyfte ekonomerna också fram utbildningens roll. Institutionella förhållanden behandlades däremot aldrig eller sällan.

Fokuseringen på resursöverföringar kombinerades i allmänhet med en naiv syn på staten som ofta antogs vara en "god" aktör som huvudsakligen hade medborgarnas bästa för ögonen. Exempelvis har svenskt bistånd traditionellt utgått ifrån att administrationen i u-länderna haft ekonomisk utveckling som mål samt att regimerna i u-länderna bäst vetat vad som skulle göras för att nå detta mål. Bistånd på mottagarens villkor var länge ledstjärna (SOU 1977:13, s 195, samt Wolgemuth [1976]). Det gick to m så långt att man på sina håll menade att ansvaret för *utvärderingen* av biståndet skulle ligga på *biståndsmottagarna* (SOU 1977:13, s 43).

Samtidigt underskattades den ekonomiska politikens betydelse och det fanns på sina håll skepsis mot marknadernas roll för ekonomisk tillväxt. Urvalet av svenska mottagarländer (Tanzania m fl länder med socialistiska förtecken) vittnar om detta och det kan nämnas att den stora biståndsutredningen från 1977 (SOU 1977:13) var helt fri från en diskussion om den roll mottagarländernas ekonomiska politik spelar samt i det sammanhanget en analys av marknadernas betydelse för ekonomiers funktionssätt.

Institutioner och ekonomisk tillväxt

Idag kan man hävda att det råder en stor grad av enighet bland bilaterala biståndsgivare, Världsbanken etc om att den ekonomiska politik som förs i mottagarländerna är av central betydelse för deras möjlighet att uppnå tillväxt. Det står bla klart att ekonomier som varit öppna gentemot omvärlden varit mycket mer framgångsrika än de som rest höga handelshinder. Länder med mindre snedvridna ekonomier har generellt uppvisat högre till-

växt än länder med omfattande snedvridningar.²

Även om man bedriver en i dessa avseenden "riktig" politik synes detta inte vara någon garanti för hög och varaktig ekonomisk tillväxt. Man skulle kunna säga att få priserna "rätt", genom exempelvis devalvering av en övervärderad valuta, är ett nödvändigt men inte tillräckligt villkor. Exempelvis finns det anledning att befara att prisreformer i Afrika, om än nödvändiga, är långt ifrån tillräckliga för att få till stånd varaktig tillväxt.

Om priserna är sådana att de reflekterar samhällsekonomiska alternativkostnader men institutionerna, exempelvis det legala systemet, inte garanterar efterlevnaden av ingångna kontrakt – vilket skapar osäkerhet för de ekonomiska aktörerna om huruvida de själva får behålla vinsterna av sina investeringar – är förutsättningarna ändå inte de bästa för ekonomisk tillväxt. Det perspektiv som utvecklats inom ramen för den sk nya *institutionella ekonomin* – och i synnerhet nobelpristagaren Douglass Norths analys – är av betydelse i det här sammanhanget.

Norths forskning har givit oss viktiga insikter om vilka faktorer som bidragit till västvärldens ekonomiska utveckling (se bl a North [1981, 1991]). Hans forskning ger oss också väsentliga lärdomar om varför fattiga länder förblivit fattiga och har därmed också implikationer för biståndspolitik.

Ekonomisk analys har traditionellt antagit att marknader existerar och att transaktionskostnaderna är noll.³ Norths analys betonar istället betydelsen av institutioner för *framväxten* av fungerande marknader. Institutioner är både *formella* och *informella*. Till de formella hör konstitution, skrivna lagar, rättsväsende etc medan de informella omfattar sådant som sociala konventioner och självpålagda normer. Institutionerna avgör vilket beteende som är rationellt för de enskilda individerna.

Det som gör institutionerna så viktiga

är att de avgör hur höga *transaktionskostnaderna* i ekonomin är. Transaktionskostnader är de kostnader som är förknippade med genomförandet av bytestransaktioner på såväl varu- som faktormarknader. Tillväxtbefrämjande institutioner är sådana som medför låga kostnader (låga mätkostnader, låg grad av osäkerhet m m) för ekonomiska transaktioner. Höga transaktionskostnader förhindrar därmed ekonomisk aktivitet som vore lönsam vid lägre transaktionskostnader.

Enligt North är det *gradvisa* institutionella förändringar, vilka medfört lägre transaktionskostnader, som lett till västvärldens exceptionella ekonomiska framgångar. Institutionerna i Tredje världen har inte gått i samma utvecklingsvänliga riktning och transaktionskostnaderna har förblivit höga. Det är skillnaden i transaktionskostnader som är den avgörande olikheten mellan fattiga och rika länder. Samhällens oförmåga att utveckla effektiva och billiga metoder för att garantera efterlevnad av kontrakt är den viktigaste källan både till stagnation i historien och till underutveckling i den Tredje världen idag.

Implikationer av Norths analys för biståndet

Kostnaderna för att genomföra transaktioner är således betydligt högre i de fattiga länderna än i industriländerna då uländerna saknar de institutioner som krävs för att skapa effektiva marknader. Den naturliga slutsatsen av Norths analys är att om biståndet inte bidrar till att förbättra institutionerna/reducera transaktionskostnaderna är det inte mycket som talar för att det lyckas generera hållbar ekonomisk tillväxt. Att med biståndspengar ge stöd till enskilda sektorer kan

² Se exempelvis Dollar [1992].

³ Se exempelvis Coases [1992] kritik av ekonomisk teori.

väntas få *små* bestående effekter om den institutionella ramen är sådan att den inte skapar säkerhet för ekonomiska transaktioner. Detta skulle kunna vara en faktor som bidrar till att förklara varför det inte går att påvisa någon positiv effekt av bistånd på den ekonomiska tillväxten.

Låga transaktionskostnader förutsätter bl a säkra äganderätter (*property rights*). Det är inte enbart "ägende" som måste skyddas utan ekonomiska aktörer – konsumenter såväl som producenter – måste ha en rimlig garanti för att ingånga kontrakt, *explicita* eller *implicita*, efterlevs. Denna garanti saknas ofta i den fattiga världen där osäkerheten för ekonomiska aktörer ofta är extremt hög. Då jordbruk alltså är den dominerande ekonomiska aktiviteten i u-länderna är avsaknaden av en legal struktur som skapar säkerhet för brukaren synnerligen hämmande för den ekonomiska utvecklingen.

Det är exempelvis i Centralamerika vanligt med mycket korta kontrakt (ett år) och osäkerheten för brukaren är påtaglig (se exempelvis Brockett [1989]). I Nicaragua finns ingen lagstiftning som skyddar ägande av jord (Narrowe [1993]) och enligt Hernando de Soto [1993] är i Peru 90 procent av "äganderätterna" inte skyddade av det formella rättssystemet. I större delen av Västafrika förekommer över huvud taget inte privat ägande av jordbruksmark. Det enda sättet på vilket man kan komma över jord är genom olika former av arrende och villkoren för dessa är upp till lokala makthavares godtycke. Under dylika förutsättningar kan man exempelvis inte genomföra långsiktiga investeringar och man kan inte använda mark som säkerhet. Detta senare kan i sin tur förhindra framväxten av en kreditmarknad.⁴ Liknande problem finns exempelvis i Indonesien där endast ca 7 procent av jordbruksarealen har en klar ägare (*Economist* [1994, s 69]).

Dessa aspekter har inte stått i fokus för biståndspolitik. Lite tillspetsat kan man kanske påstå att biståndsgivare under

lång tid sysslade med det mesta utom just det bl a North menar är avgörande för ekonomisk tillväxt. Man har dessutom haft fel utgångspunkt i och med att man haft en godtrogen syn på staten i Tredje världen medan Norths utgångspunkt snarare är att staten ofta kan kännetecknas som "plundrare" (se North [1981]).

Bistånd, misskött ekonomisk politik och institutionell destruktion

Istället för att ha stimulerat regeringar till att utforma en tillväxtbefrämjande politik och uppmuntrat framväxten av effektiva institutioner synes biståndet i en rad fall ha fått motsatt effekt. Omfattande stöd har dels gjort det möjligt för makthavare att skyddas från konsekvenserna av sin egen politik, dels uppmuntrat framväxten av ineffektiva byråkratier samt skapat starka incitament till *räntesökande aktiviteter* (se exempelvis Bauer [1984]).

Ett exempel är Tanzania som tillhör de länder som erhållit mest utvecklingsbistånd och samtidigt är ett av de länder som har haft den sämsta ekonomiska utvecklingen. När politiken fick negativa följder argumenterade makthavare nästan reflexmässigt att biståndet var otillräckligt.

Ett generellt problem i Afrika synes ha varit att bistånd motverkat framväxten av effektiva förvaltningar: "Överallt där afrikanska politiker och tjänstemän har kunnat luta sig mot generösa utländska bistånd har de vidtagit åtgärder som motverkar, eller helt enkelt hindrar, entreprenörsverksamhet som syftar till kapitalbildning utanför den statliga sektorn" (Hydén [1985, s 222]). Att biståndsgivare

⁴ Att i en dylik institutionell miljö som biståndsgivare exempelvis forsoka införa en ny teknologi som ger avkastning först på några års sikt kan te sig utsiktslöst. Världsbanken (World Bank [1989]) konstaterade också för några år sedan att flertalet landsbygdsprojekt i Afrika söder om Sahara misslyckats.

accepterat korrumperade system har enligt Världsbanken (World Bank [1989]) *förvärrat* situationen i Afrika.⁵ Förenta Staternas omfattande bistånd till Indien under en lång rad år påstås i praktiken ha finansierat expansionen av en ineffektiv offentlig sektor och uppmuntrat *räntesökande aktiviteter* och korruption i det indiska samhället (Shyam J Kamath [1992]).

Det är svårt att från dessa och en rad andra exempel⁶ dra några entydiga och allmängiltiga slutsatser om effekterna av bistånd på den ekonomiska politiken eller på den institutionella utvecklingen. Studier av enskilda länder ger visserligen intressant information men det svårt att se om det finns ett gemensamt mönster. Det kan därför vara intressant att utvärdera om det finns ett mer *systematiskt* samband mellan bistånd, å ena sidan, och ekonomisk politik och institutionell utveckling, å den andra.

Empiriska samband

I syfte att studera huruvida bistånd påverkat den ekonomiska politiken och de institutionella förhållandena i mottagarländerna i "rätt" riktning presenteras nedan ett par enkla ekonomiska skattningar. I den första är den ekonomiska politiken den *endogena* variabeln. Det är svårt att konstruera ett bra mått på den ekonomiska politiken och idealt vore att inkludera såväl makroekonomiska åtgärder som mikroekonomiska. Då detta knappast låter sig göras har jag valt en annan, relativt tilltalande metod, vilken utvecklats av Dollar [1992]. Genom att jämföra olika länders prisnivåer fångar Dollar graden av snedvridningar i ekonomin eftersom olika snedvridningar, inte minst handelshinder, höjer prisnivån i ett land. Han visar vidare att de länder som har varit minst snedvridna också har haft den högsta ekonomiska tillväxten (se exempelvis Nalin & Torstensson [1992] för en diskussion av Dollars mått).

Biståndsberoende i form av officiellt

utvecklingsbistånd per capita är förklarande variabel tillsammans med en *dummy*-variabel som anger huruvida mottagarlandet varit beroende av hjälp från forna Sovjetunionen och Östeuropa eller inte. Som kontrollvariabler har ett par variabler för politiskt system och utbildningsnivå lagts in (se Nalin & Torstensson [1992] och [1994] för en utförligare diskussion av dessa variabelers betydelse för graden av snedvridning). Den hypotes som testas är huruvida bistånd minskat motivationen att föra en tillväxtbefrämjande politik. Vi väntar oss i så fall att länder som erhållit mycket bistånd är mer snedvridna än andra. Resultaten presenteras i *Tabell 1* i *Appendix*.

Koefficienten för biståndsberoende är positiv och signifikant (om än bara på 10-procentsnivå) vilket innebär att länder med mer bistånd var mer snedvridna än andra i mitten på 1980-talet. Också koefficienten för östberoende är positiv dvs länder som erhållit mycket bistånd från Öst är mer snedvridna än andra. Denna koefficient är emellertid inte signifikant. Det är dock en inte orimlig hypotes att denna skulle varit signifikant om en lång rad länder som varit beroende från Öst inte, pga av databrist, tvingats exkluderas från materialet (bl a Cuba, Vietnam, Etiopien, Mozambique). Dessa länders ekonomier är i hög grad snedvridna.

Att empiriskt undersöka huruvida bistånd skapat institutionella problem är än svårare. Tentativt har jag försökt belägga huruvida länder som erhåller omfattande bistånd drabbats mer av räntesökande aktiviteter än andra. Då bistånd i allmänhet

⁵ Karlstrom [1991] framför samma argument. Se också Morss [1984] om påstådda negativa effekter av bistånd på institutionerna i Malawi.

⁶ Det anses exempelvis att omfattande bistånd till Egypten, bl a i form av skuldavskrivningar, efter kriget i Persiska gulfen 1990-91 ledde till att reformansträngningarna i landet stannade upp.

kanaliserats genom mottagarnas administrativa apparat har incitamenten till denna sorts beteende ökat. Lönsamheten av att kontrollera de institutioner som administrerar biståndet ökar liksom avkastningen av att ägna sig åt omfördelning istället för åt produktiva insatser.

Ett indirekt mått på räntesökande aktiviteter har föreslagits av Magee, Brock & Young [1989]. De menar att antalet advokater i samhället kan reflektera graden av räntesökande och i enlighet med Murphy, Schleifer & Vishnu [1992] har jag använt kvoten mellan antalet juridikstudierande och antalet ingenjörstudenter som *endogen* variabel. Detta är förvisso en grov *proxy* men jag vet ingen bättre (se Nalin & Torstensson [1994] för en utförligare diskussion av detta mått).

I likhet med skattningen ovan används biståndsberoende som förklarande variabel liksom huruvida mottagarlandet varit beroende från Öst eller inte. Den hypotes som testas är huruvida bistånd genererat räntesökande aktiviteter.

Både variabeln för beroende av bistånd från Väst och den för beroende från Öst är positiva men endast den senare är signifikant (på 10-procentsnivå) vilket således antyder att biståndsberoende länder har mer räntesökande aktiviteter än andra. Detta gäller i synnerhet länder som är beroende av hjälp från Öst.

Dessa skattningar är givetvis mycket tentativa och man kan inte dra några starka slutsatser från dem. Vi vet exempelvis inte hur snedvridna ekonomierna var då bistånd började ges och måtten på ekonomisk politik och, i synnerhet, på hur institutionerna fungerar är mycket tentativa.

Bistånd kan påverka institutionerna i rätt riktning

Skattningarna ovan rörde situationen sådan den var i mitten av 1980-talet. Som nämnts ovan har emellertid synen på biståndets roll ändrats på senare tid och bi-

lateral biståndsgivare är nu tillsammans med främst IMF och Världsbanken engagerade i en diskussion av den ekonomiska politiken i mottagarländerna på ett helt annat sätt än tidigare. *Strukturanpassning* har blivit något av nyckelbegrepp i debatten om och med u-länderna idag (se exempelvis Schadler mfl [1993]). Omfattande reformer *har* skett i en rad länder och det ser ut som om man, när man väl bestämt sig för att utöva det, haft inflytande på den politik som förs. Jag har dock inte funnit någon systematisk undersökning av vilken effekt biståndet haft på den faktiskt förda politiken i mottagarländerna.

Det är än svårare att säga något bestämt om huruvida man lyckats påverka den *institutionella utvecklingen* med en ändrad inriktning av biståndet. North understryker att institutionella förändringar vanligtvis sker endast *gradvis* och utvecklingen styrs av ett oräkneligt antal små beslut, där varje individ agerar utifrån gällande spelregler. Aktörer kan välja att maximera sin nytta inom den givna institutionella ramen eller lägga ned resurser på att försöka *ändra* de formella reglerna. Vilket av dessa alternativ individen väljer beror på deras relativa lönsamhet. På grund av den stora kostnaden som är förknippad med att genomföra institutionella förändringar och det *fripassagerarproblem* individen står inför (bättre institutioner utgör en *kollektiv vara*) är det främst de som kontrollerar staten som kan förändra systemet. Men makthavare har ofta starka incitament att bevara gällande institutionella förhållanden även om de missgynnar ekonomisk tillväxt.

Det som driver fram grundläggande strukturella förändringar är enligt North förskjutningar i *relativa priser*. Förändringar i relativa priser bör tolkas i mycket vid mening och kan handla om ändrade relativpriser på varu- och faktormarknader men också om ändrade styrkeförhållanden mellan olika grupper i samhället (vilka i sin tur mycket väl kan böttna i

ändrade relativa priser på varu- eller faktormarknader).

Starkare krav från biståndsgivarna på institutionella förändringar kan utgöra en förskjutning i de "relativa priser" makthavare möter.⁷ Ett konkret exempel på förändring i "relativa priser" som u-landsregimer mött på senare tid utgörs av bortfallet av ett omfattande bistånd från det kommunistiska Sovjetunionen och Östeuropa. Ändrade förutsättningar för bistånd tvingade makthavare till betydande inhemska politiska förändringar även om deras *preferenser* över den ekonomiska politikens inriktning förblev oförändrade (Nalin & Torstensson [1992]). Preliminära forskningsresultat pekar också på att de länder som tidigare erhållit omfattande bistånd från Öst och som nu förlorat detta är de som genomfört de största ekonomisk-politiska förändringarna under de senaste åren (se Nalin & Torstensson [1994b]). En extern "chock" synes således ha genererat interna förändringar av såväl ekonomisk som politisk art.⁸ Trots svårigheterna att ändra de institutionella förhållandena torde det således finnas en reell möjlighet för omvärlden att påverka den institutionella utvecklingen i det enskilda u-landet. Den möjligheten synes biståndsgivarna hittills inte utnyttjat i tillräcklig utsträckning.

Avslutande kommentar

Denna artikel har pekat på behovet av att mäta biståndets "effektivitet" mer i termer av huruvida det lyckats påverka den ekonomiska politiken och de institutionella förhållandena i "rätt" riktning än i termer av huruvida enskilda projekt varit framgångsrika eller inte. De skattningar som presenterats ovan antyder *inte* att biståndet varit framgångsrikt i dessa avseenden, snarare tvärtom.

Biståndet *har* onekigen under senare tid gått i denna riktning, dock inte tillräckligt långt och konsekvent. Fortsatt präglas bistånd mycket av tänkande i

form av "projekt"⁹ och alltför många givare är engagerade i alltför många enskilda u-länder istället för att samordna biståndet biståndsgivare emellan. Dessutom ägnar man för lite uppmärksamhet åt de faktorer som enligt bl a North är fundamentala för ekonomisk tillväxt, säkra äganderätter. Jag föreställer mig att om biståndsgivare skulle gemensamt påverka/hjälpa mottagarna att skapa säkra äganderätter i det afrikanska jordbruket skulle detta vara av betydligt större värde än alla de otaliga enskilda "projekt" man nu bedriver.

En del har menat att det är likvärdigt med "imperialism" att ställa krav på vilken politik, lagstiftning etc u-länder skall välja.¹⁰ Det finner jag vara en orimlig position. Det är frivilligt att ta emot bistånd. Dessutom kan man inte komma ifrån att för att ekonomisk tillväxt skall äga rum

⁷ Filip Palda [1993] har konstruerat en modell i vilken makthavarna i auktoritara system antas använda olika kombinationer av repression och reformansträngningar för att försöka hålla sig kvar vid makten. Han visar att bistånd genom att påverka det relativa priset för repression kontra reformer kan påverka auktoritara system i demokratisk riktning om biståndet har det uttalade målet.

⁸ Vietnam som erhållit betydande hjälp från Öst i form av förmånliga handelsvillkor lade snabbt om sin ekonomiska politik när denna hjälp föll bort. Reformerna kom dessutom till utan namnvarit bistånd från Väst. De vastliga landernas bistånd till Vietnam motsvarade endast 2,3 dollar per capita 1988.

⁹ Den senaste i en lång rad av statliga utredningar av biståndet har som bärande tanke att Sverige fortsatt skall vara involverat i en lång rad enskilda projekt av mycket olika karaktär. Den menar bl a att regeringen i sina landstrategier skall identifiera i vilka *sektorer* insatser skall göras. Se SOU 1994:19.

¹⁰ En del kritiker menar att krav på u-länderna hämmar utveckling. Denna åsikt finns företrädd på biståndsorganet SIDA. Se Tranberg [1993].

krävs fungerande marknader som i sin tur förutsätter fungerande institutioner/myndigheter. Utan fungerande institutioner spelar det ingen roll hur många broar man bygger med bistånd. Man får ändå inte tillstånd en hållbar ekonomisk utveckling.

Referenser

- Baldwin, G M & Baldwin, R, [1957], *Economic Development*. New York.
- Bauer, P, [1984], *Reality and Rhetoric*. London, Weidenfeld.
- Bigsten, A [1988], "Bistånd och utveckling – vad har vi lart?". *Ekonomisk Debatt*, årg, 16, nr 2, s 93–102.
- Brocket, C D, [1988], *Land, Power and Poverty*. Unwin Hyman LTD, London.
- Cassen, R et al, [1986], *Does Aid Work?* Clarendon Press, Oxford.
- Coase, R, [1992], *Företaget, marknaden och lagarna*. Ratio, Stockholm.
- Dollar, D, [1992], "Outward-oriented Economies Really Do Grow more Rapidly". *Economic Development and Cultural Change*, vol 40, s 531–544.
- Economist* [1994], 8th March.
- Hydén G, [1985], *Utveckling utan genvägar*. Malmö.
- Kamath, S J, [1982], "Foreign Aid and India: Financing the Leviathan State". *Policy Analysis, CATO Institute*, Washington.
- Karlstrom, B, [1991], *Det omöjliga biståndet*. Stockholm.
- Landau, D, [1986], "Government and Economic Growth in Less Developed Countries: An Empirical Study for 1960–1980". *Economic Development and Cultural Change*, vol 35.
- Magee, S P, Brock, W A & Young, L, [1989], *Black Hole Tariffs and Endogenous Policy Theory: Political Economy in General Equilibrium*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Mosley, P, [1987], *Overseas Aid: Its Defence and Reform*. Sussex.
- Murphy, K M, Schleifer, A & Vishnu, R W [1991], "The Allocation of Talent". *Quarterly Journal of Economics*, vol 106, s 503–530.
- Morss, E, [1984], "Institutional Destruction Resulting from Donor and Project Proliferation in Sub-Saharan African Countries". *World Development*, vol 12, no 4.
- Nalin, C E & Torstensson, J, [1992], "Politiska system och ekonomisk politik i tredje världen". *Ekonomisk Debatt*, årg 20 nr 8, s 637–648.
- Nalin, C E & Torstensson, J, [1994a], "Political Systems and Price Distortions: An Empirical Study". Mimeo, Lunds universitet.
- Nalin, C E & Torstensson, J, [1994b], "The Effect of the Collapse of Eastern Europe on Economic Policies in Developing Countries: Some Empirical Evidence". Stencil, Nationalekonomiska institutionen vid Lunds universitet.
- Narrowe, E, [1993], "The Roles of the State and the Market". I *Redefining the Role of the State and the Market in the Development Process*. Skara.
- North, D C, [1981], *Structure and Change in Economic History*. New York och London.
- North, D C, [1991], *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*. New York m fl orter.
- Rydén, B, (red), [1984], *Bistånd under omprövning*. Stockholm.
- de Soto, H, [1989], *The Other Path. The Invisible Revolution in the Third World*. New York.
- de Soto, H, [1993], "The Missing Ingredient". *The Economist*, 11 September
- Schadler, S m fl, [1993], "Economic Adjustment in Low Income Countries". *Occasional Paper 106*, IMF, Washington.
- SOU 1977:13, *Sveriges samarbete med u-länderna*, Stockholm.
- SOU 1993:1, *Styrnings- och samarbetsformer för biståndet*, Stockholm.
- SOU 1994:19, *Rena roller i biståndet*, Stockholm.
- Tranberg, L, [1993], "Hårda villkor försenar utveckling". *Rapport från SIDA*, nr 7.
- Utrikesdepartementet [1993], *Svenskt bistånd 1991/92*. Stockholm.
- Wolgemuth, L (red), [1976], *Bistånd på mottagarens villkor*. Stockholm.
- World Bank [1989], *Sub-Saharan Africa. From Crisis to Sustainable Growth*. Washington.
- World Bank [1990], *World Development Report*. Washington.

APPENDIX

Tabell 1 Empiriska samband.

$$1. SNE = \text{konstant} + a (+) ODA1978 + b (+) \text{ÖSTBISTÅND} + c (-) UTB + d (?) REG + e (?) INSTAB$$

där *SNE* står för graden av snedvridning i ekonomin (hämtad från Dollar [1992]), *ODA1978* är officiellt utvecklingsbistånd i procent av mottagarlandets BNP år 1978, *ÖSTBISTÅND* intar värdet ett om landet varit beroende av hjälp från Öst eljest värdet noll, *UTB* står för genomsnittlig skoltid, *REG* intar värdet ett om landet är en demokrati och noll om det är en diktatur, *INSTAB* slutligen är ett mått för politisk instabilitet (se Nalin & Torstensson 1994a för en diskussion av dessa variablers betydelse för graden av snedvridning). Inom parentes förväntade tecken.

$$2. RÄNTESÖKANDE = \text{konstant} + a (+) ODA1978 + b (+) \text{ÖSTBISTÅND} + c (?) REG$$

där *RÄNTESÖKANDE* är proxyvariabeln för nivån på räntesökande aktiviteter (hämtad ur Murphy *et al* [1992]) och övriga variabler som ovan.

Estimeringarna gav följande resultat (*t*-värden rensade för heteroskedasticitet inom parentes):

$$1. SNE = 153,69 (12,13) + 2,58 (1,54) ODA1978 + 10,89 (0,72) \text{ÖSTBISTÅND} - 10,17 (-3,19) UTB - 21,60 (-1,19) REG + 3,97 (0,07) INSTAB \quad R^2 = 0,24$$

$$2. RÄNTESÖKANDE = 1,35 (0,72) + 0,08 (0,37) AID1978 + 5,49 (1,76) \text{ÖSTBISTÅND} - 2,25 (-0,55) REG \quad R^2 = 0,01$$